

TURİZM COĞRAFYASI AÇISINDAN NEMRUT KALDERASI

The Nemrut Caldera in Respect to the Tourism Geography

Yard. Doç. Dr. Orhan GÜRBÜZ*

ÖZET

Dünyanın en büyük kalderaları arasında olan Nemrut Kalderası (çapı yaklaşık 10 km) Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde Van Gölü'nün güneybatı kenarında yükselen Nemrut Volkanı üzerinde yer alır. Kaldera, Nemrut Volkan konisinin zirve kesiminin çökmesiyle oluşmuştur. Daha sonra Kaldera içinde meydana gelen çeşitli çıkış merkezlerinden püskürmeler olmuştur. Halen Kaldera içindeki bir noktadan gaz çıkışı devam etmektedir. Kaldera'nın derinliği 450-500 m'yi bulur.

Nemrut Kalderası'nda, biri nispeten büyük (Nemrut Gölü) diğeri küçük (Iligöl) olmak üzere iki göl bulunur. Yaklaşık 12 km² genişliğinde ve en derin yeri 150 m olan Nemrut Gölü'nün suları tatlıdır. Iligöl çok küçüktür ve kenarında sıcaksu kaynakları bulunur.

Nemrut Kalderası, doğal görünümü ve güzelliği itibarıyla çok ilgi çekicidir. Dolayısıyla turizm açısından çok önemlidir. Fakat aynı zamanda, korunması gereken bir doğal oluşum ve doğal güzelliktir. Bu araştırmada, Kaldera'nın coğrafi özelliklerinin ortaya konulması yanında -turistik kullanım için gerekli olması açısından- bu doğal turizm varlığından en uygun yararlanma biçimi konusunda katkı sağlamak amaçlanmıştır.

ABSTRACT

The Nemrut Caldera, which is one of the largest calderas in the world (its diameter is about 10 km) is on the Nemrut Volcano, which is on the South-West coast of the Lake Van in the East Anatolia Region of Turkey. The Caldera was formed by the collapse of the peak of the cone of the Volcano. It can be seen that emissions from several outlets took place in the Caldera. There is still one outlet from where emission of gas continues. The depth of the Caldera is up to 450-500 m.

There are two lakes in the Caldera, one is considerably large (Lake Nemrut) and the other is small (Iligöl). Lake Nemrut is about 12 sqm and its water is fresh. Its deepest point is 150 m. Lake Iligöl is quite small and there are hot

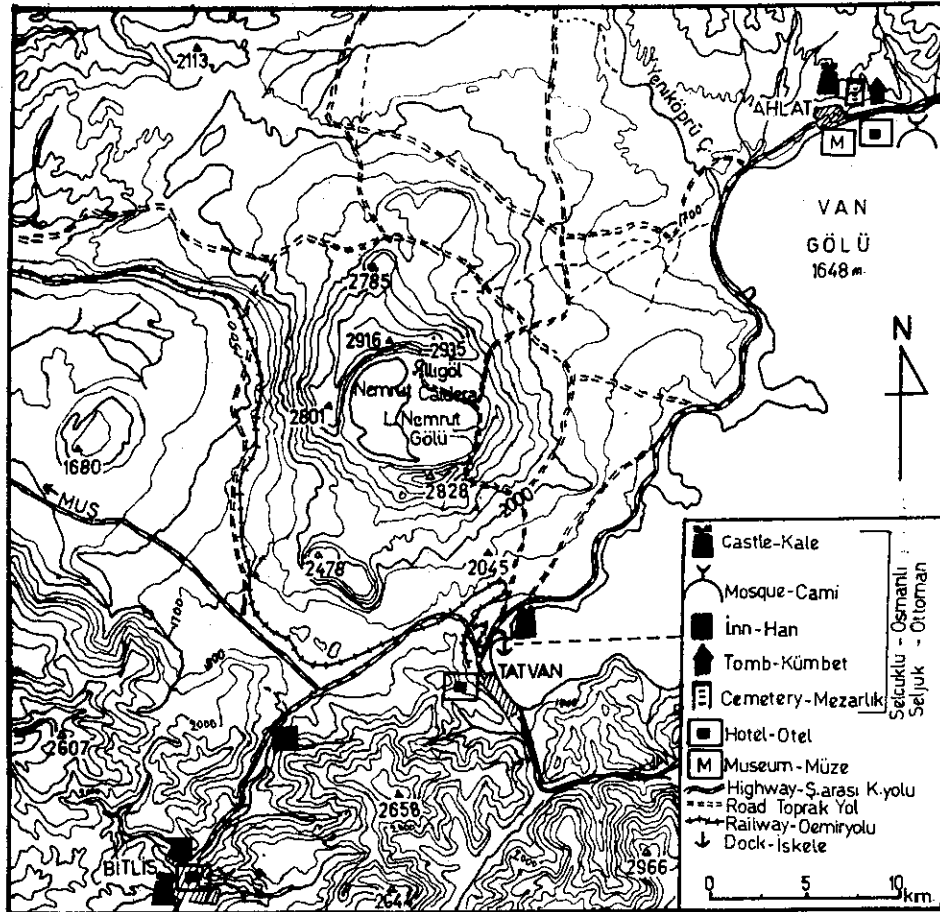
* İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

springs along its banks.

The Nemrut Caldera is very interesting with its natural and beautiful look. This makes it very important from the touristic point of view. It is also a natural asset that should be protected. This paper brings forward the geographical characteristics of the Caldera -with a keen eye on its exploitation by tourism- and tries to make a contribution about how this natural asset can be used in the best manner in tourism.

Giriş

Nemrut Kalderası, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Van bölümü'nde Van Gölü'nün güneybatı kıyısında bulunan Tatvan şehrinin hemen batısında yükselen Nemrut Volkanı üzerinde yer alır. Yaklaşık 10 km.'lik çapıyla dünyanın en büyük kalde-

Şekil: 1- Nemrut kalderası çevresi.

Figure: 1- The environment of Nemrut Caldera.

raları arasında yer alan Nemrut Kalderası, doğal özellikleri ve görünümüyle yararlanılması ve aynı zamanda korunması gereken bir turizm varlığıdır. Bu çalışmada, Nemrut Kalderası'nın coğrafi özelliklerinin ortaya konulması yanında (turistik kullanım için gerekli olması bakımından) bu doğal turizm varlığından en uygun yararlanma biçimi konusunda katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Öncelikle Kaldera ve üzerinde yer aldığı Nemrut Volkanı'nın oluşumuna kısaca değinilecek ve fiziki özellikleri üzerinde durulacaktır.

Doğal Çevre Özellikleri

Yer kabuğunun zayıf bulunduğu sahalardan birisi olan Van Gölü Çevresi, tektonik bakımdan çok hareketlidir. Bu nedenle çeşitli jeolojik devirlerde bir çok fay; fay hatları üzerinde de yer yer geniş ölçülü intrüsf ve ekstrüsf erupsiyonlar meydana gelmiştir. Kretase yaşlı bazik intrüsf ve yeşil kayalara Van Gölü'nün doğu kesiminde rastlanırken Miosen ve Miosen sonu ile Kuaterner ve daha yakın zamanlardaki volkanizmanın yaydığı andezit, bazalt, tuf ve piroklastik maddeler kuzey, kuzeydoğu ve batı kesimlerde geniş alanlar kaplar. Van Gölü'nün kuzeyinde yer alan bazaltik ve andezitik kayalar orta Miosen'deki erupsiyonların sonucudurlar.⁽¹⁾ Aladağ, Muratbaşı dağı, Bozdağ, Pirreşit dağı gibi muhtemel çıkış merkezlerinin üzeri daha sonra aşındırılmıştır. Miosen sonundan itibaren püskürmeye başlayan ve yakın zamanlara kadar faaliyetlerini sürdüren Nemrut, Süphan ve Tendürük volkanları bugün, heybetli volkan konileri olarak morfolojik görünümde yerlerini almışlardır. Çalışmamıza konu olan Nemrut Kalderası'nın Nemrut Volkanı üzerinde yer alması nedeniyle Nemrut Volkanı üzerinde kısaca durmak yararlı olacaktır.

Nemrut Volkanı

Nemrut Volkanı Tatvan kuzeybatısında; Muş Ovası, Nazik Gölü, Van Gölü ve Bitlis Masifi arasında yükselen büyük bir volkan sistemidir. Bitlis Masifi'nin kuzey kenarını izleyen doğu-batı doğrultulu fay hattı ve üzerinde Ağrı, Tendürük, Süphan, Nemrut volkanlarının dizili bulunduğu muhtemel fay hattı ile Bilican Dağı ve Nemrut Dağı hattından geçen diğer bir fayın kesiştiği bir nokta olan bu sahada sık ve geniş ölçülü erupsiyonlar olmuştur. Miosen sonları, Pliosen, Pleistosen devirlerinde ve tarih çağları içinde çeşitli ağızlardan sık sık püskürme olmuş ve geniş ölçülü mağmatik malzeme yığılmıştır.⁽²⁾

Üst tarafı kesik bir koni şeklinde olan asıl Nemrut konisinin çevresinde birçok parazit koni ve faaliyetleri asıl Nemrut konisine göre daha eski bir zamanda son bulmuş diğer çıkış noktaları yer alır. Tatvan ile Muş ovası arasında yükselen Kurukaval dağı (2478 m) Gırgır dağı, Mazılık dağı ve Muş ovasının kuzey kenarındaki lav plotalarının oluşturduğu yüksek röliyef şekilleri Neojen'de

(1) H.N.PAMİR, : 1951, Tendürük Dağı (mount Tendürük). Fen Fak. Mecmuası B, XVI, İstanbul, s: 83-88.

(2) İ. YALÇINLAR: 1973, Nemrut Sönmüş Volkanı ve Kalderası. İst. Üniv. Coğr. Enst. Dergisi, Cilt 10, sayı: 18-19, İstanbul, s: 253-270.

meydana gelmişlerdir.⁽³⁾ Bunlar, Neojen içinde şiddetli faaliyette bulunmuş ve daha çok andezit, bazalt ve trakit lavları çıkarmış olan Eski Nemrut volkanının aşınımından ve daha yeni volkanik faaliyetin tahribinden kurtulmuş kalıntılardır. Kurukaval dağı, Gırgır dağı ve Mazılık dağı üzerinde krater şekilleri bulunmamaktadır. Kurukaval dağı trakitlerden oluşmuştur.

Başlangıçtaki erupsiyonlar ile daha sonraki devirlerde asıl Nemrut konisi ve çıkardığı lav ve piroklastik maddeler, eski Muş-Van tektonik havzasını iki kısma ayırmıştır. Nemrut'un oluşturduğu seddin doğusunda kalan Van havzasının taban kesiminde sular birikerek bugünkü Van Gölü meydana gelmiştir.

Nemrut Konisi

Nemrut konisi, Vezüv tipinde bir strato-volkandır⁽⁴⁾ Volkan, olivinli bazaltla andezit arasında değişen lavlar çıkarmıştır.⁽⁵⁾ Daha sık olarak da kül ve proklastik maddeler püskürtmüştür. Patlamalarla püsküren kül ve piroklastik maddelerin ardından bazalt ve andezit lavları çıkmıştır. Nemrut strato-volkan konisi, Kuarterner başından daha yakın zamanlara kadar süren faaliyetler sonucunda meydana gelmiştir.⁽⁶⁾ Andezit, bazalt, kül ve lapilliler yanında cüruf, süngertaşı, obsidiyen ve ignimbrit de çıkarmıştır. Püsküren kül ve piroklastik maddeler koninin daha ziyade kuzeydoğu ve kısmen kuzeyinde birikmiştir. Bunda, hakim rüzgarların batı ve güneyden esmesinin etkisi olmuştur.

Asıl Nemrut konisinin yamaçlarında vadiler fazla derin değildir. Koninin batı ve güney yamaçlarının eğimi fazladır. Buna karşılık kuzey, kuzeydoğu ve kısmen doğu yamaçlarında eğim nispeten azdır. Nemrut konisinin güney ve batı yamaçları, güney ve batıdan gelen nemli hava kütlelerine cephe oluşturdukları için, oldukça sık bir bitki örtüsüne sahiptir. Çoğunlukla meşe ağaçlarından oluşan bu bitki örtüsü, gerçek bir orman karakterindedir. Koninin kuzey, kuzeydoğu ve doğu yamaçları ormandan yoksundur ve ancak seyrek otsu bitkilere rastlanır. Yoğun otlatma nedeniyle bugün ancak, hayvanların beğenmediği dikensi bitkiler tutunabilmiştir. Bunların başında Geven (*Astragalus*) gelir. Fakat Gevenler, buldukları gevşek dokulu tuf sahasında rüzgar ve su erozyonuna karşı toprağı kısmen korurlar.

Nemrut konisinin kuzey ve kuzeydoğu yamaçlarında sürüler halinde küçükbaş hayvan otlatılmaktadır. Ancak otlatma, zaten seyrek olan ot örtüsünün bozulup ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Ayrıca, hayvanların otlarken izledikleri patikalarda toprak yüzeyi toz haline gelir; rüzgar ve su erozyonuyla karşı karşıya kalır.

(3) İ. YALÇINLAR: 1973, a.g.e., S: 253-270.

(4) H.N. PAMİR: 1945, Van Bölgesi'nin Jeolojisi. 5. Üniv. Haftası: VAN, İstanbul, s: 44-45.

(5) MAXCON, J.H.: 1935, Türkiye'nin Krater Gölü: "Nemrut Gölü" M.T.A. Enstitüsü Dergisi, No: 1, Ankara, s:45-48.

(6) İ. YALÇINLAR: 1973, a.g.e., s: 253-270.

Nemrut Kalderası

Nemrut volkanının, çalışmamıza konu olan kalderası geniş, oldukça derin ve yaklaşık olarak elips şeklindedir. Kaldera, çok büyük bir çanak şeklindedir. Kaldera'nın üst kenarları arasında doğu-batı doğrultusundaki büyük çapı 8,4 km.; kuzey-güney doğrultusundaki küçük çapı 7.2 km kadardır.⁽⁷⁾ Alt kenarları da elips şeklindedir. Bu elipsin, büyük çapı 7 km., küçük çapı 5.5 km kadardır. Kaldera'nın üst kenarları ortalama 2700 m., Nemrut Gölü düzeyinde olan taban kesiminin yükseltisi 2247 m'dir. Buna göre, Kaldera'nın Nemrut Gölü yüzeyine kadar olan derinliği 450-500 m'yi bulur.

Nemrut Volkanı'nın zirvesinin, kaldera oluşumundan önce çok daha yüksek olduğu muhakkaktır. Koni'nin meydana gelişinden sonraki bir zamanda bu kısım düşey yönde göçmüştür.⁽⁸⁾ Göçen zirveyi oluşturan kütle sıcak lavlar içinde yeniden erimiş ve böylece krater iyice genişleyerek bugünkü kaldera meydana gelmiştir.

Nemrut Kalderası'nın üst kenarlarında yükseltisi hayli fazla olan çeşitli tepeler bulunur. Kuzey kenarında Nemrut dağı'nın en yüksek tepesi olan Sivri Tepe (2935 m) yer alır. Batı kenarında Nemrut Dağı Tepesi (2801 m.) güney kenarında Turşuk Tepe (2828 m) ve doğu kenarında Doğu Nemrut tepesi (2625 m.) bulunur. Kaldera'nın Nemrut Gölü'ne inen kenarları dik bir duvar gibidir.

Kaldera tabanının batı kesimine yarım ay şeklindeki Nemrut Gölü yerleşmiştir. Doğu kesiminde ise, göçen asıl konik zirvenin kalıntısı olan lavlarla piroklastik maddelerden oluşan enkaz yer alır. Ancak bunların üstünde Nemrut'un son püskürmeleriyle meydana gelmiş kraterli konicikler de vardır. Bunlardan biri olan Göl Tepesi 2500 m. yüksekliğindedir. Kaldera tabanının doğu kesimi inişli-çıkışlı, bazı yerlerde geçici göllerin oluşmasına imkan veren çukurlara sahiptir. Sırt ve tepelerden oluşan bu kesim oldukça karışık bir röliyef göstererek Nemrut Gölü'nden başlayıp doğu kenarındaki eşiğe doğru yükselir. Nemrut Gölü'nün kuzeydoğusunda, ondan bir lav kütleleriyle ayrılmış "İliğ Göl" adı verilen küçük bir göl daha vardır. İliğ Göl'ün kenarında birkaç yerde sıcak su kaynağı bulunur. Bu gölün doğusundaki bir noktadan da sıcak gaz çıkışı vardır ki, bu durum Nemrut Volkanı'nın solfatar safhada olduğunu gösterir.

Kaldera tabanında titrek kavak, yaban gölü ve bodur ardıcın çoğunlukta olduğu bir bitki örtüsü bulunur. Kaldera tabanındaki ot örtüsü, Volkan'ın dış yamaçlarına göre daha zengindir. Nitekim bu ot örtüsünden yararlanmak için, Kaldera tabanı yazın yayla olarak kullanılmakta ve hayvan otlatılmaktadır. Su kaynaklarının da bulunması, Kaldera'nın otlak olarak çekiciliğini arttırmaktadır.

Uzun eksenli kuzey-güney doğrultulu olan Nemrut Gölü'nün alanı yaklaşık 12 km² dir. Su yüzeyinin deniz seviyesinden yüksekliği 2247 m. olan gölün en

(7) İ. YALÇINLAR: 1973, a.g.e., s: 253-270.

(8) J.H. MAXCON: 1935, a.g.e., s: 45-48. Y.GÜNER: 1984, Nemrut Yanardağı'nın Jeolojisi, Jeomorfolojisi ve Volkanizmasının Evrimi, Jeomorf. Derg. sayı: 12, Ankara, s: 23-65.

derin yeri 150 m'dir ve kuzey kesiminde yer alır.⁽⁹⁾ Ayrıca, Göl'ün güney kesiminde derinliğe 130 m.yi geçen ikinci bir çukur daha vardır.⁽¹⁰⁾ Bu çukurluklar kaldera dikliğinin önünde ve ona paralel uzanırlar.

Nemrut Gölü'nün görünür bir dışı akışı yoktur. Fakat suları tatlıdır. Kaldera içine düşen yağmur ve kar sularıyla beslenir. Yazın su sıcaklığı fazla değildir.

Kaldera tabanında yer alan İliğ Göl, Nemrut Gölü'nün kuzeydoğusundadır ve O'ndan bir trakit kütleyle ayrılır. İliğ Göl 600 m uzunluğunda, 500 m, genişliğinde ve 7-8 m. derinliğindedir.⁽¹¹⁾ Bu gölün kuzeybatı kenarında sıcak su kaynağı vardır. Nemrut Kalderası'nda Nemrut Gölü ve İliğ Göl dışında üç adet de mevsimlik göl bulunur.

Nemrut Kalderası, yeryüzünde ender görülen bir doğa harikasıdır. Çevreden bakıldığında üst tarafı kesik bir koni şeklinde görülen Nemrut Dağı'na çıktığında seyri zevk veren bir manzarayla karşılaşılır. Kaldera, morfolojisi ve içinde yer alan Nemrut Gölü ile çok güzel bir coğrafi görünüme sahiptir. Nemrut Kalderası başlı başına bir doğal turizm değeridir. Seyir güzelliği yanında Kaldera'daki Nemrut Gölü ve İliğ Göl yazın yüzmeye de elverişlidir. Ancak, su sıcaklığının fazla olmaması nedeniyle Nemrut Gölü içinde uzun süre kalmak oldukça zordur. Fakat, Nemrut Gölü'nden bir trakit kütleyle ayrılan, hemen yanındaki İliğ Göl'ün suları, kenarındaki sıcak su kaynağı nedeniyle ılıktır. Nemrut Gölü'nün serin sularından sonra İliğ Göl'e girilmesi veya tersinin yapılması ilgi çekicidir. Kaldera içinde kuvvetli rüzgarların görülmemesi ve güneşlenme süresinin yeterli olması, yüzme ve güneşlenme için elverişli bir ortam sunmaktadır.

İklim Özellikleri

Araştırma alanımızın ikliminin, taban kesiminin yüksekliği yaklaşık 2250 m⁽¹²⁾ olan bir kaldera olması dolayısıyla çevresine göre nispi farklılıklar göstermesi doğaldır. İçinde bulunduğu bölgede karasal iklim özellikleri görülür. Yıllık ortalama sıcaklık, en yakın meteoroloji istasyonları olan Tatvan'da 8.8 , Ahlat'ta 9.4 derece; yıllık ortalama yağış Tatvan'da 771.9 mm, Ahlat'ta 578.6 mm'dir. En sıcak ay ile en soğuk ay arasındaki sıcaklık farkı Tatvan'da 25, Ahlat'ta 23, daha batıda yer alan Muş'ta ise, 31 derecedir. Geniş bir su kütlelerinin varlığı nedeniyle Nemrut'un doğusunda kalan Van Gölü çevresinde karasallık, batısında kalan Muş Havzası'na göre nispeten daha az etkilidir.

Nemrut'un batı ve güneybatı yamaçları batı ve güneybatıdan gelen nemil hava kütlelerine cephe oluşturduğu için, doğu ve kuzeydoğu yamaçlarına oranla daha fazla yağış alır. Nitekim Kuzey-kuzeydoğu ve doğu yamaçları bitki örtüsünden yoksunken batı ve güneybatı yamaçları meşe ağaçlarından oluşan

(9) İ. YALÇINLAR: 1973, a.g.e., s: 253-270.

(10) İ. YALÇINLAR: 1973, a.g.e., s: 253-270.

(11) İ. YALÇINLAR: 1973, a.g.e., s: 253-270.

(12) Kaldera'nın tabanında bulunan Nemrut Gölü yüzeyinin yüksekliği 2247 m., Van Gölü seviyesinden nispi yüksekliği ise 599m.dir.

bitki örtüsüne sahiptir.

Ortalama sıcaklık, her iki istasyonda da sadece Temmuz ve Ağustos aylarında 20 derecenin üzerine çıkar. Mayıs, Haziran ve Eylül aylarında ise, 10-20 derece arasındadır. Yaz aylarında günlük ortalama güneşlenme müddeti 11-12 saati bulur.

Ocak ve Şubat aylarında ortalama sıcaklık 0 derecenin altındadır. Mart, Nisan, Ekim, Kasım ve Aralık aylarında 0-10 derece arasındadır.

En fazla yağış ilkbahar'da düşer (Tatvan 100 mm, Ahlat 75 mm). Daha sonra Kış (Tatvan 93 mm, Ahlat 61 mm) ve Sonbahar (Tatvan 51 mm, Ahlat 11 mm) gelir. Yaz mevsiminde yağış azdır (Tatvan 13 mm, Ahlat 11 mm). Kışın yağışlar kar şeklindedir. Yıl içinde ortalama Tatvan'da 34, Ahlat'ta 28 gün kar yağışlıdır. Yıllık ortalama karla örtülü gün sayısı Tatvan'da 98, Ahlat'ta 74'dür. Kar örtüsünün kalınlığı her iki istasyonda da ocak ve Şubat aylarında bir metrenin üzerine çıkar.

Yukarıda belirtilen değerlerin, Nemrut Kalderası'nda yüksekliğe bağlı olarak farklılıklar göstermesi doğaldır. Bununla birlikte Kaldera'nın morfolojisine bağlı olarak Kaldera'da yerel bazı iklim özelliklerinin görülmesi de mümkündür.

İklim özellikleri göz önüne alındığında inceleme sahamızın, salt güneşlenme amacıyla turistler tarafından tercih edilme şansı deniz kıyılarına göre oldukça azdır. Ancak, Kaldera'nın doğal güzelliğini görmek amacıyla yaz aylarında gelen turistler için güneşlenme imkanının var olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan araştırma alanımızın Kış şartları, Kış turizmi için geniş bir potansiyele sahiptir. Nemrut Dağı'nın diğer yamaçlarına oranla daha az eğimli olan kuzey ve kuzeydoğu yamaçlarına entegre kayak tesisleri kurulabilir.

Ulaşım Durumu

Nemrut Kalderası'na nispeten az eğimli kuzeydoğu yamacında bulunan stabilize bir yolla ulaşılabilir. Tatvan'a yaklaşık 20-25 km uzaklıktadır. Yol, Tatvan-Ahlat karayolunun Tatvan'a yakın bir kesiminden ayrılır. Fakat bu yolun bazı kesimleri oldukça eğimlidir. İyi kaynaklanmamış Tüf üzerinde bulunduğundan her yıl, yağmur ve kar suları tarafından erozyona uğratılmakta ve bozulmaktadır. Bu yolun iyileştirilmesi ve standartlara uygun hale getirilmesi, Kaldera'yı daha fazla sayıda turist görmesini sağlayacaktır. Kaldera'ya Tatvan veya Ahlat'tan toplu taşıma araçlarıyla ulaşım yapılmamaktadır. Kaldera'yı görmek isteyen turistler kendi araçları veya kiraladıkları araçlarla gidebilmektedirler. Araçlarını bozuk ve yetersiz Nemrut yoluna sokmak istememeleri ve özel araç kiralamanın pahalı olması yüzünden birçok turist Kaldera'yı göremeden yöreden ayrılmaktadır.

Fakat araştırma alanımızın bulunduğu Van Gölü çevresinin Türkiye'nin diğer bölgelerine ve diğer ülkelere olan ulaşım imkanları yeterli denilebilecek bir seviyededir (Şekil 1). İnceleme sahamıza en yakın şehirler olan Tatvan ve Ahlat, diğer bölgelerimize ve diğer ülkelere düzenli karayollarıyla bağlıdır. Bunlar, Tat-

van-Bitlis-Diyarbakır, Tatvan-Muş-Elazığ, Tatvan-Ahlat-Erciş-Erzurum, Tatvan-Gevaş-Esendere-İran, Tatvan-Van-Özalp-İran ve Tatvan-Ahlat-Erciş-Muradiye-Doğu Beyazıt yollarıdır.

Diğer taraftan Türkiye-İran Demiryolu da bu sahadan geçmektedir. Demiryolu, Muş-Tatvan-Van-Özalp-Kapıköy güzergahını izleyerek İran'a ulaşır. Vagonlar Tatvan-Van arasında feribotlarla taşınır. Demiryolunun Van-İran bölümü 1972 yılında tamamlanmış ve hizmete girmiştir. Bu yol, Avrupa-Uzakdoğu hattının bir parçası olması dolayısıyla önemlidir. Demiryolu ulaşımının diğerlerine oranla ucuz olması, düşük gelir grubunda olan turistler için tercih sebebi olur.

Araştırma alanımıza en yakın havaalanı Van ve Muş'tur. Her iki havaalanı da her türlü uçağın iniş kalkışına uygundur.

Anlaşıldığı gibi, araştırma alanımız ve çevresi, turizm faaliyeti için çok önemli olan ulaşım bakımından elverişli şartlara sahiptir. Turistlere, ulaşımında üç alternatif sunulabilir. Ancak, turizm için gerekli diğer şartlar yerine getirilmeli ve etkili reklam yapılmalıdır.

Turizm Faaliyetinin Bugünkü Durumu

İnceleme sahamızın yakın çevresinde komple bir turistik tesis bulunmamaktadır. Tatvan ve Ahlat'da sadece geceleme ihtiyacını gidermeye yönelik oteller bulunur. Araştırma alanımız ve çevresinde turizm faaliyeti gezme-görme turizmi niteliğindedir. Organize bir turizm hareketinden bahsedilemez. Mevcut turizm hareketi kendiliğinden oluşmuştur. turizm için gerekli altyapı oluşturulmamıştır. Gerek Nemrut Kalderası gerekse çevredeki diğer turizm değerlerinin tanıtımı konusunda herhangi bir çalışma da söz konusu olmamıştır.

Nemrut Kalderası'nı ve çevredeki diğer turizm varlıklarını gezip-görmek isteyen turist sayısının giderek atmasına yani talebin artmasına bağlı olarak turistlere hizmet vermeye, kar sağlamaya yönelik kendiliğinden ortaya çıkan ve organize olmayan faaliyetler başlamıştır. Bu durum, turizm varlıklarının uygun olmayan kullanımı ve çevrenin giderek bozulması tehlikesini ortaya çıkarmıştır. Kaldera'da Nemrut Gölü kenarında, köylüler tarafından yapılan derme-çatma binada yazın turistlere çay, meşrubat ve içki satılmaktadır. Ortaya çıkan çöpler rastgele çevreye atılmaktadır. Nemrut Kalderası aynı zamanda korunması gereken bir doğal güzelliştir. Kaldera'yı turizmin hizmetine sunarken doğal görünümünün ve doğal dengesinin bozulmaması için çaba sarfetmek şarttır.

Nemrut Kalderası'nı ziyaret eden turistlerin büyük kısmını Bölge'den transit geçmekte olan turistler oluşturmaktadır. Transit geçmekte olan turistler, Tatvan veya Ahlat'ta genellikle bir gün konaklayarak Nemrut Kalderası'nı ve çevredeki diğer turizm varlıklarını gezmektedirler. Turistlerin bir kısmı da daha doğudaki Van'da gecelemeaktedirler. Son yıllarda organize turlarla gelen turist sayısı

giderek artmaktadır. Diğer taraftan, çevre illerden Nemrut Kalderası'na günübirlik geziler düzenlenmektedir.

Çevrede, turistin dinlenme, eğlenme ve spor yapma gibi ihtiyaçlarını karşılayan tesis veya tesislerin bulunmaması önemli bir eksikliklerdir. Mevcut geceleme tesisleri (oteller) turistin rahatını sağlamakta dahi yetersiz kalmaktadırlar.⁽¹³⁾ Tatvan'da tümü belediye belgeli olmak üzere beş otel vardır.⁽¹⁴⁾ Tatvan'da bulunan oteller ve yatak sayıları Tablo-1'de gösterilmiştir.

Tablo 1- Tatvan'da bulunan belediye belgeli oteller ve yatak sayıları

Table 1- The hotels certified by municipality and number of beds in Tatvan

OTELİN ADI Name of the Hotel	YATAK SAYISI Number of beds
Üstün Oteli	30
Karaman Oteli	40
Trabzon Oteli	25
Dört Yol Oteli	40
Gayda Oteli	20

Tablo'da görüldüğü gibi, Tatvan'da bulunan otellerin toplam yatak sayısı 155'dir. Bu oteller turistik belgeli olmadığı için, turistin aradığı asgari konfora sahip değildirler. Zaten turiste hizmet için kurulmamışlardır. Sadece geceleme ihtiyacını giderirler.. Türkiye Denizcilik İşletmeleri Kurumu'na ait "Van Gölü İşletme Oteli" ise, özel amaçlıdır.

Fakat Ahlat'taki "Selçuk Oteli" turizm belgelidir. 80 yataklı ve üç yıldızlı bu otel turistin konaklama ihtiyacını karşılayan, asgari konfora sahip bir tesistir.

Kendiliğinden de olsa turizmdeki gelişme; daha doğrusu gelen turist sayısının artması, turistik yatağa olan talebi daha da arttırmıştır. Buna bağlı olarak Tatvan'da inşaatına başlanan üç yıldızlı üç turistik otel muhtemelen 1995 yılı içinde hizmete girecektir (Tablo-2)⁽¹⁵⁾ Bu otellerin hizmete girmesi ve gereği gibi işletilmesi, turizmin gelişmesi yolunda önemli bir aşama olacaktır.

Tablo 2- Tatvan'da inşa halinde olan turistik otellir.

Table 2- The touristic hotels in the process of construction in Tatvan

OTELİN ADI Name of the hotel	YATAK SAYISI Number of beds	YILDIZ SAYISI Number of stars
Güzel Göl Oteli	154	3
Grand İskender Oteli	196	3
Erdem Oteli	150	3

(13) Ahlat'taki Selçuk Oteli'ni bunlardan ayrı tutmak gerekir. 80 yataklı bu turistik otel gerek mimarisi gerekse diğer nitelikleriyle beğeni kazanmaktadır.

(14) Tatvan Belediye Başkanlığından alınmıştır.

(15) Tatvan Belediye Başkanlığından alınmıştır..

Sonuç

Nemrut Kalderası konumu, genişliği, içinde yer alan göller ve doğal görünümüyle çekici bir turizm varlığıdır. Tek başına doğal güzelliği turizm açısından önem taşımaktadır. Çevresiyle birlikte ele alındığı takdirde çok daha geniş bir potansiyel arz etmektedir.

Kaldera'nın turizm açısından en başta gelen özelliği seyir güzelliğidir. Diğer taraftan, içinde yer alan göllerde yüzme ve güneşlenme imkanı vardır. Yaklaşık 10 km çapında olan Kaldera içinde yürüyüş yapılabilir. Obsidiyenler, süngertaşı ve perlit kütleleri de turistler için ilgi çekicidir. Ayrıca Nemrut Kalderası doğal bir kuş alanıdır. Kaldera'da Mısır Akbabası, Kızıl Akbaba, Çayır Delicesi, Kaya Kartalı, Küçük Kartal, Bıyıklı Doğan, Puhu, Sürmeli Dağ Bülbülü ve Kara Kanarya gibi kuş türlerini görmek mümkündür.

Bütün bu özellikler Kaldera'yı turistler için çekici bir yer haline getirmektedir. Ancak, karayolunun kötü olması ulaşımda zorluk yaratmaktadır. Kışın Kaldera'ya karayolu araçlarıyla ulaşım mümkün olmamaktadır. Ulaşımda yazın da zaman zaman problemler yaşanmaktadır. Bu yüzden karayolunun biran evvel iyileştirilmesi ve standartlara uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Diğer taraftan Dağ'ın Tatvan tarafındaki doğu veya kuzeydoğu eteğinden Kaldera'ya bir teleferik hattı çekilmesi üzerinde düşünülebilir. Bu yapıldığı takdirde turistler kolaylıkla ve çok ucuza Kaldera'ya çıkabilirler.

Nemrut Kalderası turizmde çevresiyle birlikte düşünülmeli ve değerlendirilmelidir. Başka bir ifadeyle turiste, çevresindeki diğer turizm varlıklarıyla birlikte sunulmalıdır. Böylece turist, Nemrut Kalderası'yla birlikte çevredeki diğer turistik değerleri de gezip-görme ve onlardan yararlanma imkanını bulur. Kaldera'nın çevresinde bulunan doğal turizm değerlerinden başlıcaları, hemen kenarında yükseldiği Van Gölü ile daha kuzeyde yer alan Süphan Volkanı ve Aygır Gölü maarıdır. Süphan Dağı 4053 m. yüksekliğiyle dağcılık için çok elverişli imkanlar arz eder.

Diğer taraftan araştırma alanı yakın çevresi kış turizmi için de elverişli şartlar arz eder. Nemrut Dağı yamaçlarında ve yakın çevredeki uygun yerlerde kayak tesisleri kurulabilir. Böylece bugün için sadece yaz devresine mahsus olan turistik faaliyetler kışa da yayılabilir.

Ahlat ve daha güneydeki Bitlis şehirleri tarih hazineleriyle doludur. Ahlat ve Bitlis bu nitelikleriyle turizm açısından ilgi çekicidir.

Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi, çevrede, turistin dinlenme, eğlenme ve spor vb. ihtiyaçlarına cevap veren komple bir turistik tesis bulunmamaktadır. Özellikle Kaldera'nın hemen doğusunda Van Gölü kıyısında yer alan Tatvan'da söz konusu nitelikleri olan turizm komplekslerinin kurulması son derece yararlı olacaktır. Bununla birlikte Tatvan'da inşaatları devam eden turistik otellerin hizmete girmesiyle en azından konaklama imkanları artacaktır.

Nemrut Kalderası eşsiz bir doğal güzellik ve turizm varlığıdır. Ancak, bu varlığın kullanılmasında çok dikkatli davranılmalıdır. Çünkü Kaldera aynı zamanda korunması gereken bir doğal değerdir. Kaldera'daki doğal dengenin korunmasına büyük özen gösterilmelidir. Bu yüzden Kaldera içine kalıcı inşaatların yapılmaması şarttır. Doğal çevrenin korunabilmesi için Nemrut Kalderası'nın "özel çevre koruma bölgesi" veya "tabiatı koruma alanı" olarak ilan edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Bibliyografya

- GÜNER, Y.: 1984, Nemrut Yanardağı'nın Jeolojisi, Jeomorfolojisi ve Volkanizmasının Evrimi, Jeomorfoloji Dergisi, sayı: 12, Ankara, s.: 23-65.
- GÜRBÜZ, ORHAN: 1994, Van Gölü Çevresinin Coğrafyası (Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından) İ.Ü. Sosyal Bilimler Enst. (Yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul.
- MAXCON, J.H.: 1935, Türkiye'nin Krater Gölü: "Nemrut Gölü" M.T.A. Enstitüsü Dergisi, No: 1, Ankara, s:45-48.
- PAMİR, H.N.: 1945, Van Bölgesi'nin Jeolojisi, 5. Üniversite Haftası:VAN, İstanbul, s:44.
- PAMİR, H.N: 1951, Tendürük Dağı (Mount Tendürük), Fen Fakültesi Mecmuası B, XIV, İstanbul, s:83-88.
- YALÇINLAR, İ.: 1973, Nemrut Sönmüş Volkanı ve Kalderası, İst. Üniv. Coğr. Enst. Dergisi, Ci.t 10, Sayı 18-19, İstanbul, s:253-270.

